

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

Dil Bayramı	Raşit Usman
Existentialisme	Muvaffak Sami Onat
Şiir Dilinde Türkçe	Suat Yeşilyurt
Dil Devrimimizin Nesnel Sebepleri	H. Tarancı
Kürtlerin Türklüğünü Açıklayan Birkaç Kabile Adı	Oğuz Tansel
Ereğli Bez Fabrikası	C. İmer
Konya'da Akşam	Ahmet Cenap Kendi
Hukukta Cinsiyet Farkı	Fakir Usman
Hattatlar Armağanı	Veli Sabri Uyar
Köy Tetkik Notları	İhsan Eke
Vatan Destanı	Cemal Oğuz Öcal
Bir Köy Nasıl Kalkınır	Mehmet Önder
Halkevinin Eylül ve Ekim Ayları Çalışmaları	

Sf

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL: X

EYLÜL - EKİM 1946

SAYI: 95-96

DİL BAYRAMI

RAŞİT USMAN

26 Eylül/1946 günü Halkevinin kut-sal çatısı altında dil bayramımızın 13 üncü yıldönümünü yürekten gelen bir istekle kutluladık.

Hep biliriz ki on üç senedenberi temiz ve güzel Türk dilinin yabancı kelimelerden kurtarılmasına çalışılmak-ta, pek geniş olan Türkçe kelime kök-lerinden çeşitli anlamlarda bir çok kelimeler türetilmesine uğraşılma-k-tadır.

Bugün bir çok yabancı kelimelerin Türkçe karşılıkları tamamiyle bulun-muştur. Bulunamıyan bazı terimler içinde araştırmalar yapılmaktadır. Pek yakın bir zamanda bunların karşılık-larının da bulunacağı muhakkaktır.

Yalnız yıllardanberi emek çekilerek bulunan bu öz Türkçe kelimelerin için-den bazıları beğenilmemektedir. Fakat

insaflıca düşünersek uğraşıla uğraşıla meydana çıkarılan çok uygun ve gü-zel bu kadar Türkçe kelimelerin ara-sından böyle bir kaçını hoş görmemiz icap eder. Çünkü dünyada hangi nes-ne vardır ki değişim göstermeden ol-gunlaşmış olsun. Bu, nasıl imkânsızsa dilimizde türetilen öz Türkçe kelime-lerin de bu kerteleri atlatmadan olgun bir şekil alması elbette mümkün de-gildir.

Eski nesil, yabancı dillerden keli-me almayı o kadar çoğaltmış; o kadar çoğaltmış ki öz Türkçe karşılıkları olan kelimelerin yerine bile arapça ve farsçalarını kullanmayı adeta moda yapmıştır.

Son günlere gelinceye kadar yazı-lan eserlerin, yazıların baştan aşağıya yabancı kelimelerle, yabancı terkib-

lerle dop dolu olduğunu bilmem yazmı-
ya lüzum varmı?

Türk dili, yıllardanberi umduğu
ve özlediği öz kelimelerine ancak
yeni kavuşabilmiştir. Şurası muhakkak
ki bugün beğenmediğimiz, beğenmek
istemediğimiz kelimelerin yerlerini
daha uygunları, daha olgunları tuta-
caktır.

Bizim nesil, büyük bir dil devri-
minin içinde yaşamaktadır. Şimdiye
kadar her yönde gördüğümüz birçok
yenilikler gibi şimdiden sonra da belki
daha birçok yeniliklerle karşılaşacağız.

Yaşamak isteyen herkes, yaşamak
isteyen her millet bu yenilikleri sin-
dirmek yolunda ve zorundadır.

Bağımsız Türk milleti bütün zor-
lukları yenerek git gide bağımsız;
olgun ve her türlü duygularını, dü-
şüncelerini, fikir ve hayallerini anla-
tabilecek kuvvetli bir dile sahip ola-
caktır.

Dil devrimi ile güzel dilimiz, ya-
bancı kelimelerin salgınından kurtarıl-
mağa başlanıldığı için her yıl onu
kutlamağa değer buluyoruz.

Türk dilinin sadeliğe kavuşması
ve yabancı kelimelerden kurtarılması
için ömrünü tüketen, ugunarak emek
veren büyüklerimizi, bilginlerimizi ve
ediplerimizi saygı ile anmak, üstümüze
düşen kutsal bir borçtur.

Yeni Bir Felsefi - Edebî Cereyan

Existentialisme

MUVAFFAK SAMİ ONAT

Altı aydanberi dünya fikir ve sa-
nat dergilerinin hararetle bahsettikleri
bu yeni cereyanın özü nedir? Henüz
mahiyetini tam bir vuzuhla izah eden
bir yazıya rastlanılmamakla beraber,
Andre Jid'den Pihasso'ya kadar bir
çok ünlü yazarın hakkında iyi kötü
laflar ettikleri bu cereyandan okuyu-
cularımıza biraz fikir vermeyi doğru
buluyoruz.

Geçen Büyük Harbin her türlü
ümidini kaybeden dejenere gençliği,
içinde bulunduğu hâletli ruhiyeyi sanat
alanına bir sürü (izm) ler atmakla
göstermiş ve bu (izm) lerde bir kur-
tuluş ümidi aramıştı. Sürrealizm, kü-
bizm, fütürizm, dadaizm, puvantilizm,
fovizm, v. s. gibi resimde, şiirde ve
hattâ mimarî ve heykeltraşide görü-
len bu (izm) ler bu gün için ancak
birer fantazi olarak görülebilir. Şu
kadar ki, bu hareketler bir devrin
hâleti ruhiyesini göstermeleri itibari-
le karakteristiktir. Dadaizm'i ortaya
atan Tristan Tzara'ya — Dada ne is-
tiyor, dada ne demektir? diye sorduk-
ları zaman, şöyle cevap vermişti:

— Dada pilmiyor, hiç bir şey bil-
miyor!

Son 1939 dünya harbinin ilk (izm)
ini de, bu yıl, Paris'li felsefe hocası
(Jan Pol Sartr) ortaya attı: (Ekzistansi-
yalizm).

Lûgat manâsında (Varolmakçılık)
diyebileceğimiz bu cereyanı, daha ev-
vel, metafizik alanında Alman feyle-
sofu (Haydeger) de görüyoruz. Hattâ
bunu (Kiyergezar) da bile bulanlar var.

J. P. Sartr, metafizik için en mühim
unsurun (yokluk) olduğunu ileri sürü-
yor, insanların bütün hareketlerinin
(yok edici olduğunu söylüyor. Ve,
Haydeger'in (yokluk varlığın esasıdır.)
tarzındaki sözü üzerinde bilhassa
durduktan sonra, varolan'ı (existant)
aramıya geçiyor. Buradan da (varolan)
ı iki kısma ayırıyor: 1 — Değişmiyen
2 — Değişen. Ve bunların birincisine
(kendisiyle) *en - soi*, ikincisine (kendisi
- için) *pour - soi* diyor. Ve ilâve ediyor:
(yok olan) için (varolan) lar şarttır.
Bunlardan da bilhassa ikincisi. Yani
değişen (kendisi — için) *pour — soi*.
Çünkü insanın varoluşu ile taşın, top-
rağın varoluşu arasında fark vardır.
Taş bizatihi vardır. Fakat lissan, an-
cak bu (kendisi — için) *pour soi* ile

vardır. Ve bu (varolan) *ex'stant* taşın varoluşundan ayrı olup, (yokluk) dediğimiz şeydir.

Şart'a göre *en — soi* (kendisiyle) olan şey, insanın geçmişi ve mâzisi- dir. Halbuki insan sadece mâzi değil, istikbâldir de. Onun için, üzerinde asıl durulması lâzım gelen cihet, bu istik- bâlî yaratma, yâni (kendisi — için) *paur soi* meselesidir. Çünkü insan an- cak bununla istikbalini, dâba doğrusu kendisini yaratmış olur.

İşte Jan Pal Sartr'ın ve arkadaş- larının yapmak istedikleri şey budur. İnsanın kendisini, kendisinin yapabil- mesi. Ancak, eksiztansiyalizmciler Haydeger'i tam manâsıyla kabul etmi-

yorlar ve meselâ görüşlerinin (bütün- cü) olduğunu söyliyerek eksiztansiya- lizm'in bir ümanizm demek olduğunu iddia ediyorlar.

Görülüyorki ekzistansiyalizm he- nüz bir felsefe doktrini veya edebî bir cereyan olmaktan çok uzaktır. Sar- tr ve arkadaşlarının bu cereyana uya- rak yazdıkları roman ve eserlerde de henüz bir şahsiyet ve vuzuh görüle- miyor. ve biz yine bir fantazi karşı- sında bulunduğumuzu hissediyoruz.

Diğer bir yazımızda da, ekzistan- siyalizm hakkında söylenen sözlerden ve doğurduğu aksülâmelden bahset- mek isteriz.

ŞİİR DİLİNDE TÜRKÇE

SUAT YEŞİLYURT

Değerli Dinleyicilerim,

Ali Rıza Korap'ın kıymetli konuş- malarından sonra "Şiir dilinde Türk- çe," konusunu daha çok kısa çizgiler- le çerçevelemeğe çalışacak, vaktimizin yeterliğine göre örnek vermekle yeti- neceğiz.

Bilindiği üzere; Edebiyatımızın ta- rihiyle uğraşanlar genel ölçüler içinde edebiyatımızı: İslâmiyetten evvel ki Türk edebiyatı, İslâm kültürü tesiri altındaki Türk edebiyatı ve Garp kül- türü tesiri altındaki Türk edebiyatı diye üç bölüme ayırırlar.

Dilimizin durum ve gelişimi de aşağı yukarı bu bölümler içine alına- bilecek özellik taşır ve bu bölümlerle beraber gidebilecek bir akış gösterir.

İlk çağlarda, yani İslâmiyetten evvelki edebî hayatta dilimizde Şimâl Lehçesi ve Uygur Lehçesi olmak üze- re iki lehçe hâkimdi. Bulunabilen eser- ler ve kitabeler bunları gösteriyor. Fakat üzümlere söylenir ki; bugün eli- mizde bulunan bu eserler yetinilecek ölçüde değildir. Çünkü, insanlığın o çağları edebî verimler de destan de- diğimiz edebî çeşidin doğmasına yarı- yacak bir dolulukta idi. Yalnız bugün elimizde var olan; Oğuz menkibesi, yaradılış menkibesi, Ergenekon men- kibesi, Uygur menkibesi, gibi menki- beler bizim o çağlarda bir Milli Des- tanımızın varlığını belirtecek olgun-

luktadırlar. Hatta bu menkibelerden bazıları İslâmiyetten sonra bile az çok değişerek bugüne kadar gelmişlerdir. Dede korkut Hikâyeleri gibi.

Bu çağa ait Türk şiirinden örnek- leri bulundurmak bakımından Kâşgar- lı Mahmud'un Divan - ı Lügat - it - Türk'ü de bir kıymet taşır.

İlk bölüm şiirine örnek vermiş ol- maktan daha çok eski şiir geleneğinin izini saklıyan Dedekorkut Hikâyeleri- nin birinden bir kaç mısra okuyalım: Dirse Han oğlu Boğaç Han boyundan (hikâyesinden)

Öz gövdende canın varsa haber ver
oğul bana

Karabaşım kurban olsun sana
Kazlık dağı senin akar suların
Akar iken akmaz olsun
Senin biter otların Kazlık dağı
Biter iken bitmez olsun
Senin kaçır geyiklerin Kazlık dağı
Kaçar iken kaçmaz olsun taşa dönsün
Ne bileyim oğul arslandan mı oldu
Yoksa kaplandan mı oldu ne bileyim

Edebi hayatımızın ikinci bölümün- de bilindiği üzere İslâm kültürü için- de ve dış yapısında olduğu gibi, ge- tirdiği yeni motiflerle de yeni bir di- lin, hükûmet etmek sahasında olduğu kadar, edebiyat ve şiirde de olması- na sebep oldu. Arap ve Fars dillerin-

den birleşik bir Osmanlıca doğdu. Artık bu çağda şiir dili Türkçe değildir. Başlangıçta Oğuz ve Çagatay lehçeleri ile yazılmış, yahut aralarına bir kaç Arap, Acem terkipleri karışmış şiirler vardır. Meselâ; Sultan Veled' te şiirlerini Türkçe yazardı. Bir beytini okuyalım:

Bana her gice sendin yüzbin assı
Benim hergün işüm sendin kolaydur

Sonra, Osmanlıca yeni bir edebi ekolün temellerinden olmak üzere gelişti. XVI'ncı yüzyılda Edirne'li Nazmi, Tatavla'lı Mahremî gibi bazı şairler Türkçe şiirler yazmak istedilerse de bu harekette mevzii kaldı.

Bugünkü dilimizi bize veren çağışmalara geçmiyeceğim, Yalnız önemli bir noktaya ilişerek, örnekler vereceğim. Edebiyat tarihimizin başlangıcı ile bugün içinde bulunduğumuz bölüm arasında bir köprü vardır ki o, bugüne bizi getirdi; halkın dili ve halkın edebiyatı. Zaten halk edebiyatımızın unsurlarından biri de dilin türkçe olması idi. Bugün gelişen ve göçen Divan edebiyatının yanında gelişen ve yaşayan bir Halk edebiyatımız var.

Burada, hepimizin seve seve okuduğumuz, fakat böyle bir günde daha okunmalarının mutluluğunu bana burakmanızı istediğim halk edebiyatımızdan bazı örnekler vereceğim.

Yunus Emreden:

Taşkın yine deli gönül
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

Nidem elim ermez yâre
Bulunmaz derdime çare
Oldum ilimden avare
Beni burda eyler misin

Yavu kıldım ben yoldaşı
Unulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı
Irmak olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yoluna
Sen aşuri gözetirsin
Şu karşıma göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın

Karlı dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yunus'un canı
Yoldayım ellerim kani
Yunus düşte gördü seni
Sayru musun sağlar mısın

Bir de Karacaoğlan'dan bir şiir okuyalım:

İzin ver hey ağam ben de gideyim
Ah çekipte arkam sıra ağlar var
Bakarım bakarım sılamlar görülmez
Aramızda yıkılacak dağlar var

Çoşkun sular gibi akıp durulma
Kuru gazel gibi esip savrulma
Nerde güzel görsen ona çevrilme
Bizim elde cana kıyar beyler var

Karşıdan karşıya yanar bir ışık
Bunu söyleyenin dilleri aşık
Bir buğday benizli zülfü dolaşık
Gitme diye beni yolda eğler var

Karacaoğlan der ki kendim öğeyim
Taşlar alıp kara bağrım döğeyim
Güzel sevme derler nasıl sevmeyim
Kaşlar arasında çiftte benler var

Bugünkü şiir diline de bir örnek vermiş olmak için son yirmibeş gün içinde yayınlanmış olanlardan "Ş. nasi Özdenoğlu,"nın "Yalnızlık," şiirinden bir pasaj okuyalım:

Bütün meydanlar ortasında yalnızım.
Sokaklar içinde
Yolcusu ölmüş
Sokaklar kadar
Yalnızım.

Çeşmeler içinde
Şarkısı bitmiş
Çeşmeler ka lar
yalnızım.
Piç çocuklar gibi unutulmuşum
Vagonlarda;
Gençliği sadaka vermişim
İstasyonlarda.
Gönlüm mevsimler peşinde hovarda
Bir at üstünde, ovalarda.

Anneciğim, ah anneciğim
İçli şarkılar gibi
Yaşlı gözlerin,
Yalnızım ortasında
Büyük denizlerin
Yalnızım kapısında
Âşık mevsimlerin.

Dil Devrimimizin Nesnel Sebepleri

H. TARANCI

Konumu kısaca şöyle özetecğim:

- 1 — Türk dil devrimi niçin doğdu?
- 2 — Niçin yaşıyor?
- 3 — Neden yaşamalıdır?

Tarihte eşine güç tesadüf edilen bir türk Başbuğu olan Kemal Atatürk 1928 yılında harf devrimini yaptıktan sonra dilimizdeki yabancı kelimelerin de atılmasını ilk olarak düşünmüştü. İşte bu düşüncesini 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurmakla gerçekleştirdi. Zamanla bu faaliyeti artıkça ödevleri halk tarafından anlaşıldıkça, cemiyetin ismi sadeleşti ve bugünkü Türk Dil kurumu adını aldı. Ancak eşsiz bir diplomat olan Atatürk niçin bu kararı verdi. Şimdi bu noktayı inceleyelim.

Atatürk söylediği nutuklardan birinde (Askeri zaferlerimizle mağrur olmayalım yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım) buyurmuşlardı. Bu sözlerdeki ilim kelimesiyle büyük bengi başkanımız yeni Türkiye'nin her hareketinde kendisine ilmi rehber seçeceğini anlatmak istemiştir. Netekim (Hayatta en kuvvetli mürşit ilimdir) demekle bilime lâyık olduğu mevkii vermiştir. O halde mademki dil işi de bir bilim işidir bunu ancak ve ancak objektif yani nesnel ölçülerle açıkcası bilim gözüyle incelemek lazımdır. Bazı aydınlarımızın yaptığı gibi bu

konuyu sübjektif yani öznel esaslarla değil objektif esaslarla irdelemek lazımdır. Daha açık söyleyim.

Türk Dili Türk Ulusunun sosyal bir müessesesidir. Bundan dolayıdır ki bu müessesede yani kurumda yapılacak her değişiklik bu kurumun dünkü bugünkü yarınki asılları göz önünde tutularak yapılmalıdır. Nasıki sosyal hayat içinde her vatandaşta bulunan gizli bir menfaat kuvveti onu daima ister istemez kendi asıgını gözetmeğe sevkederse bunun gibi uluslar arası sosyal hayatta da her devlet ve devletleri temsil eden her türlü kurumlar kendi menfaatlarını uzağı düşünerek inceden hesaplarlar. Bu insanlığın sevki tabiisidir yani içgüdüdür.

Türk Dil Kurumunun asıgı nedir? diye sorulursa şöyle cevap veririm. Türk Dil Kurumunun asıgı üyeleri olan bütün Türkçe kelimeleri bütün Türklere işittirmek ve onları kullanırmaktadır.

Müsaade edersiniz biraz daha derinlere bakalım. Dünyada bugüne kadar yapılan harplerin sebepleri araştırılırsa görülürki çoğunlukla bu sebepler hep ekonomiktir. Netekim içinde bulunduğumuz harpte hayat sahası hakkı diye başladı ve geniş ekonomik düşüncelerle gelişti. Kuvvetli bir ekonomi ise her şeyden önce bol bir nüfus temeline dayanmak ister. Ekonomi harbin iç cephesini teşkil eder. İk-

tisadi faaliyeti yapanlar ise fertlerdir. O halde fertlerin çoğalması nisbetinde iktisat yani tecik kuvvetlenecektir. denebilir. Fertlerde aralarında anlaşmak için dil ve şive birliğine muhtaçtırlar. O halde görülüyorki Türk Dili üzerinde değişmeler yaparken bilimle hareket etmiş olmak için bütün bunları düşünmek lazımdır. Türk dili yani su katılmamış Türk şivelerindeki en hakiki Türkçe kelimeler Türk ulusunun sosyal bir malıdır. Tekrar edeyim bu mal iktisadi yani teciksel değil sosyal yani toplumsaldır. Öyleyse Türk dili ancak Türk ulusunun asıgı uğrunda işlenirse şuurla işlenmiş olur. Türk dilini kullanırken işlerken her şeye rağmen ve her şeyin üstünde Türk ulusunun dünkü bugünkü yarınki asıgılarını düşünürsek o zaman işte ancak bir Türk gibi düşünmüş oluruz. Türk dili denen sosyal kurum ulus denen nesnel bir varlığa dayanıyor ve güttüğü asıgı da ulus düşüncesiyle yapıldığından öznel asıgı değil nesnel asıgıdır. Esasen bir çok Devletler hukuku bilginleri de ulus tarifinin nesnel ve öznel unsurlarını sayarlarken dili de nesnel unsurlar meyanında kaydetmişlerdir. Durum böyleyken nasıl oluyorda bazı aydınlarımız (şu Türkçe kelime, kabadır bak şu yabancı kelime ne güzel üstelik asırlardanberi Türkler arasında kullanılıyor, o halde Türk malı sayabiliriz ve kullanabiliriz diyorlar, veya efendim şu Türkçe kelimeler görüyorsunuz ki basında tutunamadı neden Türkçesini kullanmakta ısrar ediyorsunuz gibi sorular da kendilerini haklı zannediyorlar...

Size kesin olarak söyleyeyim ki böyle düşünen aydınlarımız aldanıyorlar. Bir kere bu aydınlarla sorarım Türkçe kelimeler pazardan satın alınan bir mal değildirki hoşla gidip gitmemek mevzuubahs olsun. Yukarda söyledim, Türkçe kelimeler Türk Ulu-

sunun tarifinin nesnel unsurlarıdır; yani Türkçe kelimeler Türk Ulusunun toplumsal bir malıdır ve bu mal da ancak dünkü, bugünkü, yarınki toplumsal asıgıları düşünülerek alınacak kullanılacak ve işlenecektir. Nesnel olan toplumsal olan bir olayı hoşla gidip gitmemek gibi tamamiyle öznel yani şahsi bir görüşle karara bağlamak bilimin kabul edemeyeceği bir görüştür. Böyle öznel görüşler ekseriya şairlerimiz muharrirlerimiz arasında görülüyor. Çünkü bunlar toplumsal olayları daima hislerine göre irdelemeğe ve bunlardan sonuçlar çıkarmağa alışmış kimselerdir. Açıkçası bu aydınlar şairdirler muharrirdirler fakat hakiki bilim adamı değildirler. Bununla beraber bunların arasında bilimsel düşünceler ve yazarlarda belki de büsbütün yok değildir.

Gelelim ikinci soruya; tanınmış bir yazarımız diyor ki mademki memur, müdür kelimeleri köylü tarafından öğrenilmiştir; bu ve bunun gibi kelimeleri atmıyalım bunlar artık bizim sayılır kullanmakta devam edelim diyor. Kanun bakımından bir insana hırsız demek için bir tek vakası olması kâfidir. Dünkü atalarımız hırsızlık ve ihtiyat düşüncesiyle değil de aşırı bir dincilik ve ümmetcilik düşüncesiyle arapça ve acemce kelimeleri almışlar ve kullanmışlardır. Bu toplumsal olay islamiyet bakımından doğru ve makuldu. Çünkü tabii oldukları devlet ulusal bir devlet değil bir ümmet devlet olmak gayesini güdüyordu. Bunun için eski nesilleri tenkit ederken o zamanda yaşıyormuşuz gibi düşünülmemelidir. Ümmet devlet devri geçeli bir buçuk asır oluyor, Bugün biz artık millet devlet devrini yaşıyoruz. Geçmiş zamanın şairleri edipleri nasıki devirlerinin devletini ve onun gayelerini düşünerek fikir yürütürlerse böylece o zaman için en rosyenel şekilde hareket etti-

lerse bugünkü şair ve muharitlerimizde eski meslektaşlarından örnek almalıdırlar. Memur, müdür kelimeleri köye girmiş doğru fakat ümmet devlet devrini yaşıyan bir devletin köyüne girmiştir. İşte bunu söyleyen muharir anlaşılan bu farkı düşünemediğinden ve realite felsefesi yaparak tarihi inkişafı ihmal ettiğinden bu hataya düşmüştür. Çünkü memur, müdür kelimeleri köye girdiyse bu kabahat Türk köylüsünün değildir. Osmanlı devletinde yalnız Türk köylüsü değil Arap Acem ve daha pek çok milletlerin köylüsü vardı ve bunları birleştiren bağ ümmet ve fütihat bağıydı. Saitanat ve hilafet tehlikeye düşmesin diye din uğrunda padişahlar Türk dilinin ve ulusunun nesnel asıglarına aykırı olarak buna göz yumdular, Fakat Türkiyede Cumhuriyet varken Türkiye homogen bir köylü ve şehirli sınıfla ayakta dururken neden memur müdür ve bunlar gibi bir alay kelime Türk köylerinde Türk'ün yarınki asıg-

larına aykırı bir zihniyetin mümessili olarak çadır kurup konaklamış bulunsunlar...

Ölmez Atatürk'ün dehasındaki enginlikler hiç şüphe yokki bütün bunları düşündüğü için Türk dil devrimini yaptı ve kökten bir temizleme işine girişti. Çünkü dil hastalığı köylerimize kadar girmiş müzminleşmişti. Atatürk gibi bunu kökünden kesip atmazsak bir gün kangren olacaktır denebilir.

Bu sözlerle dil davasındaki görüşümü de hülasa etmiş oluyorum. Bu konuda daha çok yazmak isterdim. Fakat yerimizin darlığı buna engeldir. Son söz olarak diyorumki: Gençlik Atatürk'ün yaptığı devrimleri şuur süzgeçinden geçirmiş nesnel ve bilimsel esaslara dayandığına inanmıştır. Bizi hiç kimse yolumuzdan çeviremez. Çünkü arkamızda bilim vardır çünkü arkamızda Atatürk vardır. İşte bu şuur dolaysıyla Ataturk daima gençliğin kalbinde yaşıyor ve yaşayacaktır.

TÜRKOLOJİ BAHİSLERİ:

Kürtlerin Türklüğünü Açıklayan Birkaç Kabile Adı

OĞUZ TANSEL

Türk Dil Kurumu Etimoloji Başkanı Fuat Köse Raif'in "Kürtler Türk müdür?" başlıklı makalesi (1) bu yazımıza vesile oldu.

Iğdır — Doğubeyazıt çevresindeki dağlık arazide yaşayan, tek servetleri sürülerinden ibaret olan, yaylalı hal ka (Kürt) denmektedir.

"Kürtlerin Türklüğü konusunda en zayıf sayılabilecek dil cephesini ele alan sayın bilgin Köse Raif, miladın VIII. yüz yılında yazılmış "Elegeş Yuzıtı", ndaki kavim adı olarak görülen tek bir kelimeyle yetinmiştir. Halbuki Doğu Anadolu'da yaşayan, Kürt diyerek Türklükten koparılmak istenen Türkler arasında çeşitli yönlerden yapılacak araştırmalar, Kürtlerin Türk olduklarında dil cephesinin de çok kuvvetli olduğunu gösterecektir.

Doğu Anadolu'nun Iğdır — Doğubeyazıt çevresindeki yaylalı dağlar arasında yaptığım küçük bir incelemeyi, fikrimizi açıkla umuduyla burada yazıyorum.

Etno'ojik araştırmalarda kabile, soyatları ve yer isimleri sağlam ip uçlarıdır, Çünkü bir kahraman etrafında siyasî bir topluluk meydana getiren kütle, ya o şahsın yani reislerinin

yahut da onun ceddinin adını alır. Parçalanmalar da ise Özel kabile, kavim adlarını kıskançlıkla muhafaza ederler. Bunun için coğrafi isimlerin, kavim ve kabile adlarının incelenmesi eski devirlerin aydınlanmasında müsbet fikir sahibi olmamıza yardım eder.

Iğdır — Doğubeyazıt — Karakale çevresindeki "Hoşhaber, Erhacı: Arkacı Karakuyu, Orkof, Muça, Kondo: Konda, Zor, Köprüköy: Bezirhane, Çilli, Karabulak, Tahılge Gültepe, Meyremana, Tavla;", Köylerinde yaşayan halkın kendilerine verdikleri kabile ve aşiret adları, bize, tarihsel hakikatları söylemektedir. Büyük Ağrı'nın "Boralan çevresinin Bulakbaşı mevkiinden ayrılarak Hoşhaber köyüne yerleşenler arasında "Gel Turhan", kabilesi dikkate değer. Aynı köylerde dağınık bir halde bulunan "Mukanlı veya Mokaanlı, kabile adında efsanevi Türk Hanı Muka Han ismini görmememize hiç bir sebep yoktur. Kaşgar, Hoten, Yarkent, tarafından göçlerle kopup gelen "Hotanlı, kabilesi bize nereden geldiklerini açıkça gösteriyor "Orkof", köyünün nihayetine gelen (— Of) sonradan eklenmiştir. Bu köy adının da "Ork", "Uruk", la alâkasını uzmanlarına bırakırım. "Tahılge", köy adının sonundaki " — ge", takısı "Kırkızcada, Anadolu Türkçesin-

(1) 21/3/944 Tarihli Ulus gazetesi

deki isimlerin " — e, hali karşılığı olarak isimlerin cümle içinde şekillenmesine yarayan bir takıdır. Tahlil ismine gelince katıksız Türkçedir.

Milâdın ikinci ve üçüncü yüz yıllarında Türkistan'a Budizmin dahil olduğu malûmdur. (2) Budizmin rahiplerine "Burkan," adı verildiği bilindiğine göre Orkof köyünde çoğu bulunan "Burkanlı," aşireti mазisini yeter derecede gösterir kanaatındayım. Aynı bölgede bulunan "Alkanlı," kabilesinin adı ise katıksız Türkçedir.

Dilimizde « — li » ekiyle isimlerden sıfat yapılır. Bu ekli yapılan sıfatlar tamladıkları isimlerde o şeyin veya halin bulunduğunu gösterir. Bu dil kuralı yukarda yazdığımız kabile adlarındaki şekillenmede dikkati çekecek kadar açıkça görülmektedir.

Türk kabile boy adları arasında (— li) ekiyle isimlerden türeyenleri az değildir. (3) Kazak Kırkızların Naymanlar şubesinin Triz, Tamgali, Gökcarlı, Baltalı; Simiz Bağanalı kabile adlarıyla; Argın kabilesinin Kançağolu oymağı, Kırkızlardan Aktonlu kabilesi İteli oymağı gibi kabile adlarıyla Doğu - Beyazıt - Iğdır bölgesinde yaşayan kabilelerin adlarının şekillenmesi arasında hiç bir fark yoktur.

Iğdır - Doğubeyazıt şosesinin sonunda kızıl dağı kuzeyinde Arkacı gölü kıyısındaki kabir taşları dikkate değer. Bu kabir taşlarının çoğu koyun

ve keçi heykelleridir. Bir kısmın da ise rölyef şeklinde hayvan kabartmaları görülmektedir. Bu mezarlığa çok yakın Kızıl dağına yaslanmış bir köy harebesi, otlar arasında saklanmaktadır. Mezarlığın hemen yakınında ayın yapıldığı anlaşılan, mabet vazifesi gören bir mağara vardır: Bunu sonradan Alevî Türkler de kullanmıştır.

Yukarda adı geçen köylerde kasımda sürülere koç bırakılması; koçların, mal sahiplerinin süslenmesi; koyunların karnında kuzuların doksanıncı günü bulmaları münasebetiyle yapılan eğlenceler, Folklor bakımından incelenmeye değer. Bu eğlenceler orta Anadoludakilerin aşağı yukarı aynıdır. (4)

Iğdır - Doğubeyazıt çevresinde yaşayanların çevrelerindeki araziye verdikleri adlardan : Kogel dağı, Korhon D., Karnıyarık D., Sıtil D., Pamuk, Duvar, Baruj, Karaçomak D, Zor, Çilli, Kızıl, Göktepe, gibi öz Türkçe adları da bunların Türk olduğunu açıklamaya yarayacağı kanaatındayım.

Bu küçük yazımızda kurtlerin Türk olduğunda tarafsız olmıyan yabancı bilginlerin siyasi menfaatlar kaygusuyla yaptıkları hatayı bilerek veya bilmeyerek tekrar edenlerden başka kimsenin şüphesi yoktur. Hala tuttıkları yanlış yolda ısrar eden yabancı ansiklopedilerin değerinden şüphe etmek hakkımızdır.

(4) — İstanbul Eminönü Halkevinin çıkardığı Halk bilgisi mecmuası Sayı 72 — 76 Bozkır adet ve ananeleri...

CUMHURİYET DEVRİNDE FABRİKALAR :

EREĞLİ BEZ FABRİKASI

I. İMER

Vereceğimiz malûmatı aşağıya dizmeden evvel 1 — 22 sayıda olan çalışma yerlerinin önce adlarını rakamlarla, kısa yazıyla, daha sonra biraz daha anlatarak Kola fabrikası için kalemimizin gücünün yettiği kadar bilgiler sunacağız.

Şimdi dediğimiz rakamları verelim: 1 — fabrikada 500000 kilo pamuk işlenir, 2 — temizleme silindirlerinden geçirilir, 3 — pamuklardaki lifler açılır su verilir, 4 — fitil haline konulan pamuklar muvazileştirilir, 5 — iplikler ayar edilir, 6 — iplikler daha iyi bükülür, 7 — Son bükme yerinde iplik olur, 8 — iplikler harice alınır ve örüclere verilir, 9 — çile haline getirilen iplikler boya yerlerine gönderilir, 10 — iplikler masaralara sarılır ve çözülür, 11 — ipliklerin büyük makaralara sarılmış olduğu görülür; 12 — iplikler, ayrıca sarılmak için ve dayanmak için tezgâhlara verilir, 13 — tecrübe ve sağlamlama yerlerine varışı, 14 — hocrelerden geçirilen iplikler dokumaya tam hazır kılınır, 15 — iplikler düzgünce ayrılır, 16 — çeşitli boyanmış ipliklerin dokunduğu yer, 17 — dokunarak çıkan kumaşlar ayrı bir yere gönderilir ve ayrılır, 18 — bezler kazanlarda kaynatılır ve bışirilir, 19 — dokunan

bez ve kumaşlar çekilip gerilerek kurutulur ve satığa çıkarılmış duruma konulur, 20 — kumaşların yığıldığı yerde kalitelere ayrılması ve paket haline konulması ve ambarlara bırakılması (kumaşlar 60, 80, 100 santimlikte dokunur) 21 — balya haline konulan kumaşlar istif edilir, 22 — balyalar demir çemberlerle çemberlenir.

Yukarıya yazdığımız 23 sayıdaki çalışma yerleri için fabrikanın alçak gönüllü, garpte tahsil görmüş arı varlıklı müdürü Bay Ragıp Sipahi bizzat bizim ilerimize geçerek verdiği bilgiler arasında bir aralık daha yetgili ve cidden yüksek bilgili arkadaşını yanımıza çağırarak hepimizi aydınlanmamıza çalıştı, sağ kaldıkça minnetli kalmamak mümkün mü?

Şimdi özetlerimizi saygıya değer olan okuyucularımıza sunalım :

Pamuk, keten ve ipekten yapılan iplikleri fabrika türlü makinalarıyla işlemektedir. Yerlerini yukarıda yazdığımız 22 bölümde ilk önce temizleme silindirlerinde temizlenmekten başka makinalarla lifler açılmakta ve sıcak bir su ile bütün bunlar yıkanmakta, başka makinalar bunları fitil

(2) Türkiye Mecmuası cilt II, sahife 82 Şarki Türkistanın mазisine dair.

(3) — Türkiye mecmuası c. 1. sahife 258. Başkirdistanlı Abdulkadir. Türk Kabile isimlerine dair.

haline koyarken birbirlerine muvazi bir hale konulmakta ve bundan sonra iplikler ayar edilmiş bulunmaktadır ki altıncı bir yerde iplikler daha iyi bir bükülmeyle bükülmekte; yedinci yerde makinada son iplik hali verilmektedir. Sekizinci yerdeki makinalar ise türlü iplikleri dışarıya sararak örücü makinalara vermektedir.

Dokuzuncu yerdeki makinalarla iplikler çile olmakta ve boyanma yerlerinde boyanmaya gönderilmektedir.

Onuncu yerdeki ameliyatta ise iplikler masuralara sarılmakta ve örücü makinalara verilmektedir. - bu notlar, fabrika amirlerinin lütfen makinaları işlettirdikleri sırada alınmıştır. - Onbirinci çalışma yerinde de iplikler büyük makaralara sarılıyor, onikinci yerde ise bu sarma işi daha ilgiyle yapılarak dayanıklılık artırılıyordu, ondördüncü yerdeki çalıştırılan makinelerde dahi dokumaya tam yarayışlı bir duruma konulmuş iplikleri düzgünce ayırma yerine gönderilen iplikleri görüyorduk. İşte buradan sonra boyalanmaya verilen iplikler türlü boyalarla boyanmış oluyordu. Artık iplikler ve bezler dokunmakta idi. Dokuma yerinden çıkan kumaşlar ayrıca bir yere daha varıyor ve örülenler ayrılıyordu. Yığın yığın dokunmuş kumaşlar işçilerin eliyle ileride sıcak su dolu olan kazanların içersine daldırılıyor ve kaynatılarak pişiriliyordu. Bu pişme ve kaynamadan sonra kumaşlar teknik gücüyle gerilerek ve çekilerek buharla kurutuluyor ve bu işin bitimi tamamlanınca tereklerine istif olunmak ve satış yerlerine gönderilmek üzere toplanırken makinayla balyalaştırılıyordu.

Şurasını da hemen ilâve olarak söyleyelim ki yukarda dediğimiz gibi kalitelere ayrılmakta ve ambarlarına indirilmektedir.

Biz pek saygıya lâyık fabrika müdürüne bu çok verimli ve değerli fabrikamızın kaç sayıda mekiği bulunduğunu söylemesini rica etmiştik, hemen şu cevabı aldık: 18400.. Acaba ne kadar tezgâh vardır dedik bunada cevaben 329 tezgâh vardır demiştir.

Biz pek zarif ve sevimli çemberlenmiş bir çok balyalar görmüştük, ambarlara girecek olan bu balyaların nasıl çemberlendiğini dahi sayın müdürden sorunca makinalarla demiştir.

Gelelim fabrikadaki demir, ağaç ile onarılma işlerine: bize şaşkınlık verecek kadar emeklerle yapılmış aletleri gördük. Çünkü bizler Avrupa ayarında iş bütümlü ve çalışmalarla karşılaşmıştık. Pek çok yorulan fabrika müdürüne minnetlerimizi sunarken yanımıza yeni uzmanlar geldi. Bize bu onarma yerlerini yalnız bir gezdirmekle kalmadılar, tekniğe dayanan bilgiler verdiler, ilk önce demir üstü onarma, döküm, torna ve tesviye yerleri görüldü ki burada büyük bir ilgi ve ilişikle çalışılıyordu. Makinaların ağaç kısımlarının yapıldığı yerlere gelince masuralarda fabrikadaki Türk sanatçıları ve ustaları tarafından yapılmaktadır. 7000 masura, mekik yapılan yerdeki makinaların bir çok eksiklerini Ereğlinin yatıştırdığı kıymetli gençlerden bugünkü Konya Sanat Enstitüsünün eski mezunlarından talebemiz Naci Koçak'ın himmetleri pek üstündü.

Gerekli keresteler yakındaki devlet ormanlarından satın alınıyor, orman revirlerinin biraz yaş olarak verdiği bu ağaçlar fabrikaların elektrikle hararet veren furunlarına götürülüyor ve oralarda kurutuluyordu. Oksijen ve elektrikle kaynak işleri de

burada yapılıyor, hele eritilecek madden parçalarının baryozlarla kırılışı, ezilişi çok dikkate değiyordu. Gelelim kola ve nişasta fabrikasına:

Bu fabrikada kola ve nişasta mısır ve buğdaydan elde edilmektedir. Patetesten yüzde yirmibeş veya hut otuz çıkarılıyorsa da en ziyade buğday üstündür. Buğdaydan yüzde yetmiş çıkarıldığına göre ilk önce buğdaylar yıkıyor (taş ve toprağı da ayıklanarak) buğdaylar pişirilmeden önce bir daha yıkıyor, artık süda eyice pişiriliyor, sonra kabuğu ile ezilip sıkılarak posadan kurtarılıyor ve

bir ayran durumuna gelmiş olan nişastalar bez torbalara konuluyor, fakat bu ameliyattan önce başka borularda kola ve nişastalar hamur halinde kurutma yerine veriliyor ve ondan birinci ve ikinci neveleri ayrılır - elendikten sonra - tekrar oluklardan geçtikten sonra torbalarına konulmuş bulunuyor.

Son yıllarda yazlık kurutma yerleri de yapılmış ki daha çok faydalı oluyormuş. Yukardan beri verdiğimiz bilgiler sayın ve kıymetli okuyucularımıza biraz bilgi verebiliyorsa ne mutluuz...

KONYA'DA AKŞAM

Ahmet Cenap Kendi

Yanarken ufukta son damla ışık
Ovaya uzaktan türlü renk dolar,
Kumrular semada sanki bir aşık
Çiğdemli yolların seyrine dalar.

*
* *

Erimişte al al vurmuş uzağa
Dökülmüş güneşten son damla yine.
Horozlu sırtını yaslamış aya
Bürünmüş akşamın solgun rengine.

*
* *

İnerken bir sürü dağdan, bayırdan
Kaybolur görünür bir çoban ini,
Konya'yı uzaktan seyret ki bir an
Duyarsın ruhunda en son zevkini.

*
* *

Bir yanı Meram ve Hatip Gödene
Bir yanı Loras'a uzanır gider,
Son nuru emmişde Takkeli gene
Giyinmiş bir gelin gibi gülümser

*
* *

Tarihten ne şanlı sesler fısıldar
İnceminare ve Türbe dergâhı,
Bir ilim yurdu ki, şâni nâmı var
Yüce Alâeddin hepsinin şahı.

*
* *

Bir leylek semada yalnız başına
Eski bir kubbeyi tevâf ediyor,
Güvercinler bilmem kime aşına
Sürü sürü gelip uçup gidiyor.

*
* *

Az sonra ovalar bir sukûn bulur
Türbe, allı pullu bir peri kızı,
Her bucak kararır siner kaybolur
Titreşir doğarken, akşam yıldızı.

HUKUKDA CİNSİYET FARKI

FAKİR USMAN

Cemiyet tarihinin tekâmül seyrinde kadınla erkek daima birbirinden hukuk ve fiilen ayrılmıştır. Ta iptidai cemiyetlerde kadının adet zamanlarındaki hususi hali kadına sihri bir kuvvet vermiş ve kadının uğursuzluk getireceği düşüncesiyle erkekle kadın birbirinden uzak yaşamışlardır. Şüphesiz içtimai nizamı düzenleyen hukukta da kadınla erkek arasında bir tefrik yapılmış erkek ve kadın için ayrı ayrı hükümler konmuştur. Fakat hukuktaki bu ayrılış daima kadının aleyhine olmuştur. Amme hukuku sahasında hatuna emirnamelere imza atmak salâhiyetini dahi veren Sumer hukuku hususi hukuk sahasında kadın lehine pek inkişaf edememiş gene kadını erkek nüfusuna tabi kılmıştır. Garp hukuk âleminin en esaslı hukuk kaynağı olan Roma hukuku kadını ya babasının yahutta kocasının hakimiyeti altına sokmuş buna da (manus = el-hakimiyeti) denmiştir.

Hukuktaki cinsiyet farkını iki sahada tetkik etmek lâzımdır. Bunlardan biri husasi hukuk sahası diğeri ise amme hukuku sahasıdır.

1 — Hususi hukuk sahasında cinsiyet farkı: Bu bakımdan memleketimizin durumu tetkike değer. Medeni kanunumuzun kabulünden önce memlekette cari olan İslâm hukukuna göre kadın erkeğe nisbetle çok aşağı seviyede idi, kocaya dört kadın

alma ve bu kâfi gelmediği takdirde de cariyeler almak salâhiyetini veriyordu. Boşanma tamamen erkeğin arzusuna tabiydi.

Kadın çok mahdut hallerde boşanma hakkını kullanıyordu; hatta bu hukukta şöyle bir esbabı mucibeyle (hatunların ziyade nisyanları sebebiyle zaptı hıfzı vak'ada noksanları bulunmakta, işbu noksanları diğer hatunun zammı şahadetiyle ikmal kılındı) (1) şahitlikte iki kadın bir şahit olarak sayılır; kadın İslâm hukukuna göre hiç bir zaman veli ve vasi olamazdı. Çocuğun velisi babaydı. Baba ölse dahi kadın vasi olamazdı. Vasilik, erkek akrabalarından birine aitti. Gene bu hukuka göre mirasta kadın çok aşağı durumda idi. Erkeğe nisbeten ve vaziyete göre erkeğin aldığı hissenin yarısını, dörtte birini, yahut yedide birini yahut sekizde birini alabiliyordu.

Ancak mahdut hallerde erkeklerle beraber aynı hisseyi alabiliyor. Daha bir takım dini görüşlerle kadın kör kapalı bırakılmış ve bu amillerin tesiri altında memleketimizde kadınlık bu kadar geç kalkınmıştır. Madeni kanunun kabulünden sonra bu durum düzeltilmiş erkeklerle kadın arasında bir müsavat tesis edilmiştir. Tamamen lâyük olan madeni kanunumuz bakımından

(1) Ali Haydar efendi: Mecelle Şerhi Kitabül Beyyinat Ve Tahkik İstanbul 1316. S: 68

aynı salâhiyeti vermiştir. Yalnız her iki bakımdan da bazı küçük tahditler konmuştur.

A. Haklardan istifade bakımından: Bu bakımdan kanun önce her kadın sonra da evli kadınlar hakkında bazı tahditler koymuştur.

Küçüklerin ve mahcurların vasilîği hısımlar arasında erkeklerle yükletilmiştir. (Medeni kanun 366) Burada vasilik ödevi kadına yükletilmeyip erkeğe verilmektedir. Burada kadın imtiyazlı durumdadır. Zira böyle bir mükellefiyet altına girmemiştir. Her kadın bakımından ikinci tahtitte kocasından ayrılan kadının tekrar evlenebilmesi için muayyen müddet beklemesidir. Kanunun 95 inci maddesi her hangi bir sebeble boşanan veya dul kalan kadını tekrar evlenebilmesi için 300 günlük bir bekleme müddetine tabi tutmuştur. Erkek için böyle bir müddet mevzuubahis değildir. Erkek ile kadın arasında diğer hukuki farkta evlenme ehliyeti için kanunun 88 inci maddesindeki yaş farkıdır; (erkek 17 kız 15 yaşını ikmal etmedikçe evlenemez) yalnız fevkalâde hallerde yargıç (15 yaşını ikmal eden erkeklerle 14 yaşını bitirmiş olan bir kızın evlenmesine müsaade edilebilir.

Kanun evli kadınla erkek arasında bazı farklar gözetmiştir. Birkerre evlilik hayatının icabı olarak ve kadının yaratılıştaki zayıf olması ailede baş mevkii erkeğe vermiştir. Bundan şu sonuçlar çıkmıştır. (2)

1 — Kocanın ikametgâhı kadının ikametgâhı sayılır. (med; Kan 21)

2 — Evlilik birliğinin reisi kocadır (medeni kanunun 152) erkek ev intihap eder, karı ve çocukların iâsesini münasip veçhile tanzim eder. Ka-

dın müşterek saadatinin temini hususunda gücü yettiği kadar kocasına yardım eder. (Mad. Kan 153)

3 — Kadın erkeğin soyadını taşır

4 — Evli kadını kocası ticaretten men edebilir. (Ticaret Kan. Mad. 7)

5 — Velâyet hususunda ana baba anlaşılmazlarsa babanın reyî muteberdir.

B; Hakları kullanma bakımından da erkeklerle kadın arasında bazı farklar mevcuttur. Mümeyyiz ve reşit olan ve mahcur olmayan bir erkek tam ehliyetli sayıldığı halde aynı şeraiti haliz evli kadın mahdut ehliyetli sayılmıştır. (3) Fakat kadınla erkek arasındaki bu farklar ve kadın aleyhine konan tahditler tabii yaradılışların ve iktisadi, içtimai, ahlâki amillerin bir neticesidir. ve eskisine nisbetle kadına tanınan hakların yanında yok denecek kadar azdır. Kadınlık erkekle müsavâtı 19 uncu asırda İngilteredeki şiddetli mücadele ile elde etmiştir. Ve hemen hemen her memlekette - Sovyet Rusya hariç - memleketimizde olduğu gibi tahditler mevcuttur. (4)

11 — Amme hukuku bakımından amme hukuku sahasında kadınla erkeğin arasındaki fark açıktır. Bilhassa amme hukukunun esas teşkilât hukuku sahasında bu fark daha barizdir. Devletin kuruluşunu ana çatısını işleyişini hak ve vazifelerini ve bunların karşısında ferdlerin durumunu inceleyen esas teşkilât hukukunda ferdlerin hükümet etmeğe iştiraki bakımından erkeklerle kadın arasında farklar gözetilmiştir. İlk çağdaki Atina sitesinde bu fark açıkça görünür. Demokrasinin ilk vatani olan Atina sitesinde siyasi organlar 500 ler meclisi Arhont-

(3) Hıfzı Veldet Şahsın Hukuku İstanbul 945 S : 55

(4) Hıfzı Veldet Şahsın Hukuku İstanbul

lar ve eklâzia denen halk meclisidir. Halkın hükümet etmeğe iştiraki Eklâzia denen meclis sayesinde olurdu. Bu meclise askerlik ödevini yapan her yurddaş iştirak edebilir denmiş ve meclis faaliyetlerine iştirak için askerlik ödevinin yapılması şart koşulmuştur. Kadın bundan sonra uzun zamanlar siyasi haklardan mahrum edilmiş ve kendisine intihap salâhiyeti tanınmamıştır. Bu arada bazı müellifler kadının yaradılış icabı zekâlarının erkeğe nisbeten az olduğunu ve netice olarak erkeğin gördüğü işleri göremeyeceklerini; bazı müellifler ise aynı fikre iştirak etmekle beraber kadının vücuden ve gerekse aklen inkişaf edememesinin sebebini cemiyetin tekâmül seyrinde daima erkekten ayrı yaşamasında ve cemiyet hayatına iştirak etmeyip evlerde kapalı olarak yaşadığını ileri geldiğini söylerler. Bu arada aynı fikre iştirak etmemekle beraber Esmen şöyle diyor: (Kadın yaradılış icabı erkekten geri değildir. İşçi sınıflarda kadın zekâsı erkek zekâsından daha münkeşiftir). Fakat Esmen'in kadının siyasi hayata ve bu meyanda intihaba iştirak etmemesi lâzım geldiğini söyleyor ve bu fikrini şöyle müdafaa ediyor: "Cemiyetlerin menşelerinden beri iki cins arasında ayrılık mevcuttur. Kadının siyasi intihaba iştiraki medeni dünyanın müşterek ve tabii hislerine aykırı olan bir yeniliktir. Bu aklada aykırıdır. Zira iki cins arasında cemiyetlerin menşelerinden beri iş ve fonksiyon bölümü teessüs etmiş erkeğe siyasi hayat ve bu hayatla alakalı fonksiyonlar kadına da aile ocağının bakım ve muhafazası düşmektedir." (5).

İngiliz müelliflerinden Dicey önceleri kadına intihap salâhiyetinin tanınmasına taraftar iken ekseriyetin

(5) Prof. Dr; H. N. Kubalı Esas teşkilat hukuk dersleri İst. 943 S : 372

kadınlara geçmesiyle meydana gelecek tehlike düşüncesiyle kadına intihap salâhiyetinin tanınmaması lâzım geldiğini iddia ve müdafaa etmiştir. Tanınmış müelliflerden Dugi ise kadın ile erkek arasındaki iş bölümünün medeniyet kadar değil insanlık kadar eski olduğunu söylemekte ve fakat kadının intihap salâhiyetinden mahrum edilebilmesi için kadın zekâsı için kadın bedeninin siyasi fonksiyonu ifaya ehliyetsiz olduğunu isbat etmek lâzım geldiğini söylemekte (6) bunun ise imkânsız olduğunu ilâve etmektedir. Amerikanlı alimlerin son yaptığı tetkiklerde kadının zekâ bakımından geri olmadığı ileri sürülmektedir. Fakat iki cinsinde hayatta ancak kendi sahalarında muvaffak olabileceği neticesine varılmıştır. (*)

Bütün bu nazariyelerden sonra diyebiliriz ki zamanımızda kadın cemiyet içinde faal bir rol oynamaktadır. Hiçbir iktisadi sanayi teşekkül yoktur ki kadın sayından istifade etmemiş olsun. Kadın bu gün amme hizmeti görmekte, kadın bu gün memleket müdafaaasına mümkün olduğu çapta iştirak etmekte ve memleketi silahıyla koruyacak ev âtlar yetiştirmektedir. Şu halde aynı vazifeyi yapan aynı hakkı isteyeceğine göre kadına intihap salâhiyetini tanılamak hiçbir mazeretle haklı gösterilemez.

Nazariyat sahasında münakaşalı olan bu mesele tatbikat sahasında memleketlere ve zamana göre değişmektedir. Demokrasinin temelini atmış olmasına rağmen Fransa'da kadınlara rey hakkı tanınmamıştır. Convention meclisi rey vermek salâhiyetini bir tabii hak olarak göstermesine rağmen kadınları bu tabii haktan mah-

(6) Prof : Dr. H. N. Kubalı Esas Teşkilat Hukuku Dersleri İst. 943 S : 374

(*) En Son dakika 30/Aralık/945 Sayı 2266

(2) Hıfzı Veldet Şahsın Hukuku İstanbul 945 S : 86

rum etmiştir. Belkide bu telâkki Fransadaki koyu Katolik zihniyetinden ileri gelmektedir;

A. B. D. protestan ve Liberal zihniyette hareket ettikleri için kadınlara rey selâhiyetini tanımışlardır. İlk önce Wyoming devleti kadınlara rey selâhiyetini tanımış diğer devletler bunu takip etmiş ve 1920 de Amerika federal esas teşkilât kanununda bir değişiklik meydana getirilerek kadınlara intihap hakkı tanınmıştır. Amerika federal esas teşkilât kanununun 19 uncu maddesinde (birleşik devletler yurddaşlarının rey hakkı Birleşik Devletten veya Devletlerden her hangi biri tarafından cinsiyet dolayısıyla red veya takyit edilmeyecektir, (7) denmektedir.

İngilterede kadınlara önce mahalli intihaplara iştirak selâhiyeti tanınmış ve birinci Cihan harbinde kadınların gösterdiği fazla yararlıklar dolayısıyla umumi intihaplarda da rey vermek selâhiyeti tanınmıştır. Böylece 1923 den beri İngiliz kadınları milletvekili seçebilmek hakkını da kazanmışlardır. İngiliz dominyonlarında kadına İngiltereden önce rey selâhiyeti verilmiştir. Meselâ Avusturalyada 1902 denberi kadına intihap selâhiyeti tanınmıştır.

Almanyada 11 / Ağustos / 1919 Weimar esas teşkilât kanununun 109 uncu maddesinde (bilumum Almanlar kanun muvacehesinde müsavidir. Esas itibariyle erkekler ve kadınlar aynı siyasi hak ve vecibelere maliktir. (8) demektedir ve 22 ci madde (milletvekilleri) nisbi temsil prensiplerine göre 20 yaşını mütecaviz bütün erkek ve kadınlar tarafından doğrudan doğruya hafi ve müsavi reyîâm ile intihap olunurlar (9) demekle kadınların siyasi

(7) Esas Teşkilât Kanunları F. R. Dareste,, P. Dareste tercüme Dr. E. Menemenci oğlu Cilt 4 S : 478

(8) — (9) Aynı eser cilt 1 S : 185

intihaba iştirakini açıktan açığa ilân etmiştir.

Bize gelince: 1876 kanuni esasının 65 inci maddesi kadına intihap selâhiyetini tanımadığı gibi temsil olunmak selâhiyetini dahi tanımamıştır; Zira mezkûr madde (Heyeti mebusanın miktarı azası tebaya osmaniye-den her 50 bin nüfusu zükurdan bir nefer olmak üzere tertip edilir). demektedir.

1924 tarihli Anayasamızda erkek Türk intihap selâhiyetini tanımıştır. 1580 nolu Belediye kanunu 2329 nolu Köy kanunu Kadınlarımıza mahalli intihaplarda rey selâhiyetini tanımıştır. Türk kadınına mahalli meclislerin teşekkülünde tanınan intihap selâhiyeti Umumi intihaplarda İsmet İnönü'nün ve arkadaşlarının verdiği tadil teklifleri üzerine meydana getirilen 2598 ve 2599 numaralı kanunlarla mümkün olmuştur. İsmet İnönü bu tadil tekliflerinde:

(Türk kadınının hakkı olduğu yerden ayırıp bir süs ve memleket işlerine karışmaz bir varlık gibi köşeye konması Türk ananesi değildir. Türk ananesinin ve Türk anlayışının zıddı olan bir usuldürki onun Türk memleketinde asırlarca yerleşmesi - elemelerinizi acılarınızı tekrar uyandırmayayım - geçirdiğimiz felâketlerin başlıcalarından ve esaslılardan birini teşkil eder) dedikten sonra bu hakkın Türk kadınına bir lûtf olarak verilmediğini ve esasen bunun Türk kadınının bir hakkı olduğunu söylemişler ve (Türk inkilâbı dendiği zaman Türk kadınının kurtuluş inkilâbı olduğu beraber söylenecektir) demişlerdir. (10) böylece Atatürk inkilâbıyla Türk kadını düştüğü acıklı durumdan kurtulmuş siyasi ve medenî haklarını elde etmiştir.

Biz şahsen kadının adeta bir tabii hakkı olan siyasi fonksiyonunu ifa et-

(10) T.B.M.M. Zabıt ceridesi devre 4 cilt 25

mesine taraftarız. Mademki kadın bu gün erkekle beraber yurt müdafaasında çalışmakta (11) ve yurdu koruyacak evlâtlar yetiştirmektedir şu halde erkekle beraber ve aynı çapta memleketin siyasi fonksiyonunu ifaya iştirak etmelidir. Fakat kadına ailevi vazifelerini ihmal ettirecek işlerin verilmesine müsaade edilmemelidir. Zira bedahat derecesinde açık olan bir hakikat varsa oda sağlam bir cemiyetin sağlam ferdlerden meydana gelmiştir; sağlam ferdler ise ancak sağlam bir aile müessesesinin mevcudiyetiyle mümkündür. Eakat düşüncelerimiz yanlış anlaşılıp kadını kapalı bir zihniyetle aileye bağlıyoruz sanılmasın, bilâkis bu günün kadını kendi sahasındaki malûmattan başka en modern ilimleri öğrensın, modern ve münevver bir kadın olsun (12) Zaten bu günkü

(11) Bunun açık misali ikinci cihan harbinde görülmüştür.

(12) Prof. Dr. Hüseyin Naili de aynı kanaattedir.

modern ailede bunu icap ettirir Fakat yukarıda dediğimiz gibi kadın aile hayatına kavuşunca kendisine ailevi vazifelerini ihmal ettirecek en küçük bir vazife ve selâhiyet dahi verilmesin ki o asıl mukaddes ve ulvi olan bu meyanda ve bilhassa annelik vazifesini tam olarak başarabilsin. Kadına aile dışında vazife verilmemesi keyfiyeti mevzuatla tahdit edilmemelidir. bazan öyle haller vuku bulurki ailenin saadetini temin etmek için bizzat kadının aile dışında çalışması icap eder. İşte o zaman kadına aile dışı vazife vermemek bizzat ailenin saadetini baltalamak olur. Onun için sistemli bir pedagoji ile kadınların haricte çalışmasına mani olmalıdır.

Genç kızlara öyle bir terbiye verilmelidirki onlar anneliğin mukaddes bir vazife olduğuna bütün mevcudiyetleriyle inanmalı ve bütün meslekler içinde bu kutsal ödevi tercihe can atmalıdırlar.

HATTATLAR ARMAĞANI (*)

VELİ SABRİ UYAR

Hattat Ahmet Rüştü Efendi

Araplar'ı rüştîye mektebi muallimi ulemâdan hacı Osman Nuri efendinin oğludur. Meşhur Ulemâdan İbrâhî Mustafa efendiden mezundur. Süleymaniye medresesinde oturur, Kapu camiinde talebeye ders okuturdu; çalışmayı kendisine bir vazife bilen Ahmet Rüştü boş durmayıp merakı sayesinde Şerh-i Akaide, Hayaliye, Mecamia kayıt düşmüştür. Sarftan maksut şerhi olan (Meriet - el - Evzan'ı) Türkçeye çevirmiştir. Zamanının ünlü hattatlarından Hüsnühat öğrenmiştir. Güzel sülüs, nesih ve talik yazıları yazardı. Bir müddet kitapçılık yapmıştır. Keçeci zade demekle maruf idi. Fazilet erbabından bir zat olup müptela olduğu kör bağırsak hastalığından 1327 tarihinde ölmüştür. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Ulemâyı kiramdan 2 — Keçeci efendi 3 — zade Ahmet Rüştü 4 — efendi ruhuna fatiha 1327.

Hattat Hacı Ali efendi

1260 H. 1844 M. senesinde Konya'nın Ahmet Fakih mahallesinde doğmuştur. İkinci oğullarından Seyit Ahmet'in büyük oğludur. İlk tahsilini mahalle sıbyan mektebinde bitirdikten sonra medreseye gelmiştir. Konya'nın büyük âlimlerinden ders okumuştur.

(*) Başlangıcı 93 — 94 inci sayıda

Kendisi zeki ve dirayetli olduğundan kadı olmasını istemiştir. Muraca-tı üzerine bir hey'eti mümeyyize muvacehesinde imtihan vermiştir. Bu suretle Kazalarda Kadılık yapmıştır. Sonra Konya mahkemei şeriyye ikinci katipligine tayin edilmiştir. Bir çok zamanlar mahkemei şeriyyede bulunmuştur. Çopur kadı demekle maruf idi, çok güzel talik yazısı var idi, el yazısı ile yazdığı levhalar mevcuddur. Latifeyi sever, hoş sohbet ve malûmatlı bir zat olup 1323 senesinde vefat etmiştir. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitâbesi şudur: Konya mahkemei şeriyye kâtibi hacı Ali efendi ruhuna fatiha, 1324

Hattat Hacı Ahmet Efendi

Sille'de doğmuştur, hattat Halil efendinin oğludur. medrese tahsili görmüştür. Hattatlığı babasından öğrenmiştir. Senede üç dört adet Mushaf'ı şerif yazar, onun parası ile idarei teayyüşünü temin ederdi. Hifz'ı kuran-da emsalsiz idi. 1305 tarihinde vefat etmiştir. Sille'nin Aşağı mezarlığında metfundur.

Hattat Şeyh Ahmet Efendi

Konyalı'dır, Konya Müftisi Abdulahad efendinin dersine devamla ondan icazet almıştır. Nakşibendi tariki ricâ-lindendir. Hattatlığı Akşehir'li Mehmet Yusuf efendiden tahsil etmiştir. Güzel sülüs, nasih ve talik yazıları yazardı.

Bir kaç tane mushaf'ı şerifle bir çok risaleler ve levhalar yazmıştır. Saraçoğlu medresesi müderrisi idi. Fudalay meşayihden vecduhal sahibi bir zat olup 1286 H. 1869 M. de vefat etmiştir. Sarıyakup mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Elmahrum Saraç zade medresesi müderrisi 2 — Şeyh Ahmet en Nakşibendi elgünevi El Halidi ruhi için 3 — Fatiha. 1286

Hattat Ahmet Naci Efendi

Konya'nın Şemsi Tebrizi mahallesinde doğmuştur. Babası Sıbyan mektebi hocası Yusuf efendidir. Ahmet Naci Rüştüye ve İdadi mekteplerinden mezundur. İrfaniye medresesinde sarf ve nehv ve fikha dair bağzi dersler okumuştur. Sülüs ve nesik ve talik ve divan ve rık'a yazılarını ünlü hattatlardan Mahbub efendiden öğrenmiştir.

İlk mekteplere hüsnühat muallimi tayin olunmuştur. Biraz lisanında rekâket olduğu için Tat Ahmet diye şöhreti var idi. Ehli hüner ve sanatkârlardan bir zat olup 1324 de vefat etmiştir. Hakimiyeti Milliye ilk okulu karşısında yağlı taş mezarlığına defn edilmiştir. Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Mekatibi iptidaiyye 2 — Hat muallimi Yusuf 3 — Efendi zade 4 — Merhum Ahmet Naci 5 — Efendi ruhuna 6 — Fatiha 1324

Hattat Hacı Abdulgani Vehbi efendi

Alâiyelidir, Konyamızın muhitine pek çok hizmet edenlerden birisi de Abdülğani Vehbi efendidir. Konyamızın meşhur ve kıymetli hattatlarından Başara'lı zade İbrahim Hakkı, Mahbub efendinin babası Mustafa Rüştü, Sultan Selim İmamı Hacı Abdurrahman efendilerin hüsnühat hocasıdır. Hututu mütenevviade ihtisası vardı. Nakkaş, müzehhip, mücellit idi. Konyanın Şeyh Ahmet mahallesinde 1275 H. 1844 M. tarihinde vefat etmiştir. Yediler mezarlığında metfundur.

Hattat Selimiye İmamı Hacı Abdurrahman Efendi.

1257 H, 1841 M. Senesinde Konya'da doğmuştur. İlk tahsilini bitirdikten sonra meşhur İçilli Mehmet Sadık efendi ile Sarı Hafız Hacı Süleyman Vehbi efendiden okumuştur. Yalnız icazeti Müfti Abdullah Vehbi efendiden almıştır. Buhara'lı Hacı Kasım efendiden de farsça okumuştur. Sultan Veled medresesinde 35 sene Müderrislik yapmıştır. 30 sene de Yusuf Ağa Kütüphanesinde muhafızı kütüp olarak bulunmuştu. Hattatlığıda Alâiyyeli Abdulgani Vehbi efendiden öğrenmiştir. Güzel sülüs ve nesih yazıları yazardı. Yedi adet Musaf'ı şerif ile bir tane de Şifa'ı Şerif yazmıştır. Edebiyat-ta çok meraklı idi, tabiatı şiriyyesi var idi, değerli şiirleri vardır. Şiirinde sıtkı mahlası kullanırdı, güzel muamma hal ederdi. Latifeyi çok severdi. Bulunduğu meclise güzel güzel hikâyelerle neş'eler verirdi. Âlim ve fazıl bir zat olup 1323 H. 1905 M. de vefat etmiştir. Yediler mezarlığında metfundur.

Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Huvelbaki 1 Merhum ve mağfurulleh 3 — Ulemâyı kiramdan Sultan 4 — Selim imamı El haç 5 — Abdurrahman efendinin 6 — ruhi için fatiha. 1323

Hattat Inloceli Hafız Ali Efendi.

Evvelce Sille, halen Kızılviran nahiyesine bağlı Konya'nın dokuz saat garbinde bulunan İnce köyünde 1198 H. 1783 M. senesinde doğmuştur. İlk tahsilini bitirdikten ve hafızı Kur'an olduktan sonra Konya'ya gelerek Müfti Abdulâhat efendinin halkal tedrisine devamla ikmalî nusah ettikten sonra ondan icazet almıştır. O zamanın değerli hattatlarından sülüs ve nesih yazılarını öğrenmiştir. Kendi el yazısı ile 14 adet Mus'hafı şerif

yazmıştır. San'atkâr, âlim ve fazıl bir zat olup 1261 H. 1845 M. tarihinde irtahal etmiştir. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Huvelbaki 2 — İlâhi ente Rahmani 3 — Recai Minke Kufrani 4 — Ve kümmel Külle noksani 5 — Velâ te'hus bi isyani.

Hattat Samancı zade Ali Efendi

1301 H. 1883 M. senesinde Konya'nın Ulu ırmak Ali Hoca mahallesinde doğmuştur. Ulemadan Samancı zade Mustafa efendinin küçük oğlu ve meşhur hattatlardan Simav'lı Osman Zühtü efendinin torunudur. Konya'nın eski meb'usu Hadimli Mehmet Vehbi efendinin halakayı tedrisinde bulunmuş, ikmâli tahsil ettikten sonra ondan icazet almıştır. Yazı hocası meşhur hattatlardan Sürmeli Hacı'nın oğlu mektep muallimi Talip efendidir. Sülûs, nesih ve talik yazar kadaströ hakimliğinde, Akşehir, Ilgın, Çumra kazaları tahsilât müfettişliğinde, Orman hukuk müşavirliğinde bulunmuştur, ve elyevm Ankara'nın Keskin ilçesinde orman dairesinde aynı vazifede bulunmaktadır.

Hattat Dülger zade Ahmet Efendi

1255 H. 1839 M. senesinde Konya'nın Kaba Sakal mahallesinde doğmuştur. Babası dülger Memiş ustadır. Taş kapı medresesi müderrisi Nuzumla'lı Hacı Ahmet Efendiden ders okumuş ve ondan icazet almıştır. Hüsnü hat hocası Alâiyeli Abdulgani Vehbi efendi.

didir. Güzel sülûs, nesih ve talik yazardı, beş altı adet Mushaf'ı şerifle bir çok levhalar yazmıştır. Hattı destiyle yazdığı eserler ve levhalar eski polislerden Emekli büyük oğlu Teflik efendide vardır. Malumatlı bir zat olup 1425 tarihinde vefat etmiştir. Üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitâbesi şudur:

1 — Elmerhum 2 — Velmağfur 3 — Memiş zade Ahmet 4 — Efendinin ruhuna fatiha 1325

Hattat Alâiyeli zade Ahmet efendi

1299 H. 1891 M. senesinde topraklık mahallesinde doğmuştur. Babası Alâiyeli zade Ziyaeddin efendidir. Babasından ders okumuştur. Ve Darülmuallimin mektebine devam ederek şahadetname almıştır. Konya Akif paşa ile Sait ili ilçesi ilk mekteplerinde muallimlik yapmıştır. Sonra memuriyet hayatına atılarak Konya Maliye Varidat kaleminde müddeti medide bulunduğu gibi aynı zamanda Darülmuallimin ve idadi mekteplerinde hüsnü hat muallimliğinde bulunmuştur. Sülûs yazıyı babasından ve rık'ayı da Başaralı zade Fevzi efendiden öğrenmiştir.

Güzel sülûs ve nesih ve rık'a yazılar yazardı. Daha sonra varidat kaleminden kendi arzusu ile 1937 de emekliye sevk olunmuştur. Elyevm muakıplık yapmaktadır.

(Devam edecek)

KÖY TEDKİK NOTLARI (*)

İHSAN EKE

Köyde köy kanununun tatbiki için beş seneden bu yana oldukça geniş bir çalışma göze çarpmaktadır. Köy kalkınma plânına göre köyde bir okul yaptırılmış, köy camisi temiz bir şekilde yeniden tamir edilmiş, köy mezarlığının etrafı muntazam taş divarla çevrilmiş, kuyuların ağzına beton ve tahta bilezikler ve kapaklar konulmuş, köyün telefonu yaptırılarak köye en iyi cinsten bir radyo alınmıştır.

Köyün tenvir ve irşat mekanizmasını köy okulu ve öğretmeni yönetmektedir. Başlıca tenvir ve işaret vasıtaları da okul kütüphanesi, köye gelen gazete ve dergiler ve köyün radyosudur. Köy öğretmeni tarafından Millî günlerde verilen söylevler, insan ve hayvan hastalıkları, ağaççılık ve sebzeçilik hakkındaki konuşmalar ve cumhuriyet rejiminin ana prensipleri hakkındaki telkin ve irşatları köy halkı üzerinde çok feyizli etkiler yapmaktadır.

Köyün folkloru o kadar zengin değildir. Köyde şimdiye kadar Halk şairi, saz şairi yetişmemiştir. Köy düğünlerinde, kış geceleri yüzük oyunlarında, genç ölümlerin başlarında türküler ve maniler söylenir. Fakat bunlar folklor kıymeti olmıyan pek mahdut mahalli âdetlerdir. Nasrettin hoca'nın hikâyeleri, İnciliçavuş ve köroğlu masalları köyde çok sevilir.

Köyde söylenen bilmeceleler içinde mantıki ve mizahî olanlar çoktur.

(*) — Baş tarafı 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94 sayılarda.

Bilmecelerden bir kaçını aşağıya koyuyoruz:

Dağda takılar Balta
Suda çipiler Balık
Arşın ayaklı Leylek
Burma bıyıklı Tavşan

Dışı gön pazarı, içi un pazarı, onun içi odun pazarı İğde
Derindir kuyu gümbürder suyu silâh..

Ata sözleri içinde değerli ve ibret alı nacakları çoktur. Köyde söylenen Ata sözlerinden bir iki örnek de aşağıya koyuyoruz:

1 — Oğlum sana vereyim bir öğüt ununu kendi elinle öğüt.

2 — Gün doğmadan kalkan avrat, buyurmadan gören evlât, özengi vurmada n giden at bulunan evde yokluk bulunmaz.

3 — Tarlaya sapan koyuna çoban.

4 — Taş atana ekmek at?

5 — Tüfengin vurmıyanı olmaz, denklemeğe göz gerek.

6 — Yola dur bele dur insafı elden bırakma.

KÖYÜN SAĞLIK DURUMU

Köyde görülen belli başlı hastalıklar, bunlarla mücadele şekilleri,

Köyün kuruluşunun sağlık şartlarına uygunluğu, köyde temizlik işleri, yiyecek ve içecek maddelerinin hâli...

(Arkası var)

VATAN DESTANI

CEMAL OĞUZ ÖCAL

Baştanbaşa gezdim, seyran eyledim,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..
Dünyayı hüsnüne hayran eyledim,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Nerde vardır bu göklerle, bu yerler?
Bu arslanlar, bu yiğitler, bu erler?..
Hesapsızdır toprağında cevherler,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Bağışlamış onu bize yaradan,
Pervası yok fırtınadan, boradan,
Nice canlar gelmiş, geçmiş buradan,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Deniz onda, hayat onda, göl onda;
Zümrüt çayır, altın başak, gül onda;
Aşkımızı fısıldayan yel onda,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

İlgaz, Süphan, Toros, Ağrı, Erciyes,
Hiç bir dağ, tepeyle edilmez kıyas,
Bilmez bu dağları aşan keder, yas,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Dolaş vatanını sen atlı, yaya,
Ağrıyan başını dizine daya,
Kevser sularını iç doya, doya,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Seyhan, Dicle, Meriç, Sakarya, Fırat;
Geçerken bunlardan şahlanır kır at,
Verir muradını: Menderes, Murat,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Cennetin eşidir: Bu yaylâ, orman,
Cevahir taşıdır: Bu tarla, harman,
Her şeyin başıdır: Bu millet, vatan,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Eşsizdir: Bu bayrak, bu yıldız, bu ay;
Eşsizdir: Bu toprak, bu meydan, bu tay;
Eşsizdir: Çağlayan diyarı Hatay,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Düğünler, bayramlar, teller, duvaklar;
Zafer gününde kurulan taklar,
Her köşe, bucağı bir hazne saklar,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Kutludur şerefli soyumun dini,
Gez'de anla câmilerin içini,
Nerde var bu mermer, bu fayans, çini?
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Gezmeden vatani seyran mı olur?
İnsan yâdellere hayran mı olur?
Ona benden iyi kurban mı olur?
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Mutluluk getirmez ne taç, ne de taht,
Yurdunu sevmiyen bedbahttır, bedbaht,
Uğrunda ölmiye eylemişim aht,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Tarihine altın sayfalar ekler:
Kahraman Dadaşlar, şanlı Zeybekler,
Onu şehitlerle, gaziler bekler,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

İstanbul, Edirne, Erzurum, İzmir;
Nasıl sayam size hepsini bir, bir?
Her köyü, her şehri bir başka şiir,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Ne büyük anadır, bu cömert ana?
Bırakmış bize bir: Yunus, mevlâna,
Tek başına (A T A) m bedel cihana,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Fatih'i Yavuz'u doğuran odur,
Mayamı erlikle yoğuran odur,
Beni vazifeye çağıran odur,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Bu yurdun oğludur İSMET İNÖNÜ,
Çevrilmiş Türklüğün kalbine yönü,
Aşılmaz kayadır ardıyla, önü,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Fıskırmış bağrından kuvvetli, gümrah;
Gök Alp, Namık Kemâl, Köroğlu, Emrah;
Anarım adını her akşam, sabah,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Neslimiz (Tanrıkut Mete) nin nesli,
Kapanmaz soyumun yiğitlik faslı,
Kimimiz Kerem'dir, kimimiz Aslı,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

* *

Sayısız kâfire olmuş bir mezar,
Ders almış: Diyojen, İskender, Sezar;
ÖCAL der: "Yurduma değmesin nazar,
Benim yurdum yurtların en güzeli!..

KÖY KÖŞESİ

Bir Köy Nasıl Kalkınır?...

MEHMET ÖNDER

Bu soru o kadar çetindir ki, bir insan nasıl zengin olur, bir millet nasıl yükselir kabilinden yalnız düşüncenin mahsulü, nazari ilkelere dayanan bir ifade olur. Halbuki köy davaları nazari doktrinlerden ziyade bilfiil ameli, pratik çalışmalar ister. Zira her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır: Köy meseleleri de öyle. Herkes ayrı bir fikir ileri sürer, düşündüklerini söyler. Ama tatbikat alanında ne dereceye kadar başarı alınabilir, burası düşünülmez.

Ben burada "bir köy nasıl kalkınır?," derken irkildim. Kendi fikri kanaatlerimden uzak, ancak realitaye dayanan müsbet bir konuyu işlemem lâzımdı. Bunun için de - en kolay - kaleyi içten zaptetmek icapederdi. Yani köylere gidip, köylülerin - amiyane de olsa - fikirlerini almak en doğru bir hareket olurdu. Çünkü kalkınmanın en büyük rolçüsü onlardı.

300 evli, 1800 nüfuslu bir köye indim. Köylü çiftçilik yapıyor, koyun, sığır besliyordu. evler kerpiçten, sokaklar kirli ve gübreli, ağaçsız, halk sıtmalı ve çelimsizdi.

Baba dostu yetmişlik bir ihtiyarın misafiriydim. İhtiyar Balkan, Çanakkale, Yemen Sarıkamış, İstiklâl savaşlarında bulunmuş, gün-görmüş, tecrübe sahibi olmuştu.

Lâf arasında ilk sorumu açtım:

Baba, dedim, köyünüzde niçin ağaç yok? yolları niçin yapmadınız?

— Gönül yok dedi.

— Anlamadım.

— Evet gönül yok. Komşu komşusundan, zengin fakirden, baba ailesinden gönülsüz. Zenginde hırs, fakirde geçim derdi, muhtarda otarite var.

— Buna bir çare bulunamaz mı?

— Bulunur gönül yolundan.

— Yani?

— Yani karşılıklı itimat. Siz köylüye seve seve bir işi yaptırarak istiyorsanız, ona menfaati için çalıştığınız hissini vermelisiniz.

— Peki bunun ağaç dikmekle, okul ve ağıl yapmak, bataklığı kurutmakla ne ilgisi var?

— Pek çok. Evvelâ ağaç sevgisi lâzım. Ağaçlar dikilecek, korunacak. Köylü faydalı ve kazançlı bir şey olduğunu hisseder hissetmez iş-kolaylaşmıştır. Bataklıkta kurur, sıtma da azalır.

— Bunları hükümet yapamaz. Emek ve para ister. Meselâ bir tohum istasyonu ancak bir kaç ilçeye açılabilir. Köylere inemez.

— Köylü de yapabilir. Tek gönül lâzım. Amir ve memurların, aydınların köylere benimsemeleri, köy meselelerinde titiz olmaları bu gönül bize verebilir. Dediğim gibi gönül..

Her işin kalp ve gönül yolundan halledilebileceğine inanan bu ihtiyara bilmem bizim köycü ve nazariyatçılar ne diyeceklerdi. Ben bunları düşünürken odaya muhtar ve bekçi girdi. Muhtar kamçısını şaklatarak bekçiye:

— Öküzleri ahıra bağla, yarın da vermezlerse sat.

— Niyi vermiyorlar, dedim.

Muhtar (sana ne?) der gibi baktı ve:

— Niye olacak köy salmalarını, dedi. Dün buğday sattılar. bugün vermiyorlar. Ben de haczettim.

İhtiyar ağır ağır başını kaldırarak:

— Gönülleri yok ki!.. dedi.

Halkevinin Eylül ve Ekim Ayları Çalışmaları

Evimizde iki konferans vermek üzere davet ettiğimiz Ankara Tıp Fakültesi tıp tarihi ve Deontoloji Profösörü Dr. F. Nafiz Uzluk şehrimize gelmiş ve ilk konferansını (Pastörün hayatı, keşifleri) adı altında ev sinema salonunda vermiştir. Pek seçkin ve zengin bir dinleyici kendisini büyük bir alâka ile dinlemiştir.

Profesör, ikinci konferansını bir hafta fasıla ile aynı saatte ve aynı mahalde büyük bir kalabalık huzurunda (On dördüncü asır Konya'sında Türk Şiir ve tefekkürünün büyük simalarından Ulu Arif Çelebi'nin hayatı ve eserleri) adıyla vermiştir. Profesör, gerek birinci konferansında ve gerekse ikinci konferansında mevzu'unu ve bu mevzu'un dayandığı malzemeleri büyük bir dikkat ve itina içinde toplamış ve bugüne kadar yüzde bulunmayan pek çok karanlık noktaları her iki konferansında da aydın etmiye muvaffak olmuştur.

Bilhassa birinci konferansını Ereğli Halkevinde tekrarlamış ve büyük ölçüde ilgi toplamıştır. Profesör Afyon Halkeviden aldığı bir davet üzerine Konyadan ayrılmıştır. Ve orada (Selçukiler devrinde Afyon) adı altında pek orijinal bir mevzu temas etmiştir.

Ev salonunda 14 üncü dil bayramı münasebetiyle bir tören yapılmış ve İstiklâl marşını müteakip edebiyat komitesi başkanı Ali Rıza Korap tarafından dil devrimi hakkında faydalı bir konuşma yapılmıştır. Bundan sonra aynı komitenin üyelerinden Suat Yeşilyurt öz Türkçeden muhtelif devirlere ait misaller vererek tören nihayet bulmuştur.

Cumhuriyet bayramı dolayısıyla yapılan ev çalışmaları aşağıdaki programla özetlenebilir.

28/X/1946 Pazartesi günü:

- 1 — Cumhuriyet alanında saat 16 da Şeref Kişmir tarafından Halk Kürsüsünde konuşma
- 2 — Ulus meydanında „ 16/30 „ Tarık Kendi tarafından Halk Kürsüsünde konuşma

3 — Saman pazarında	" 16 "	İbrahim Aczi Kendi tarafın-
dan kürsüde konuşma
4 — Halkevinde	" 16 "	Konya ve civarının abideleri
adı altında Güzel sanatlar
komitesi tarafından bir sergi
açılacaktır. (Günün önemini
belirtir Hoparlörle konuşma-
lar yapılacaktır.)

29/X/1946 Salı günü :

1 — Cumhuriyet meydanında	saat 15 de	Şeref Kişmir tarafından
Halk kürsüsünde konuşma
2 — Ulus meydanında	15/30 "	Raşit Usman tarafından Halk
kürsüsünde konuşma
3 — Saman pazarında	" 15 "	İbrahim Aczi Kendi tarafın-
dan Halk kürsüsünde konuş-
ma
4 — Halkevinde	" 16 "	Halkevi Müzik kolunun kon-
seri
5 — "	" 20 "	Millî saz
6 — "	" 21/30 "	dan 24 de kadar monologlar, şı-
rılar ve konuşmalar yapılacaktır.

30/X/946 Çarşamba günü :

1 — Cumhuriyet meydanında	saat 10 de	Tarik Kendi tarafından Halk
kürsüsünde konuşma
2 — Ulus meydanında	" 14 "	Raşit Usman tarafından Halk
kürsüsünde konuşma
3 — Saman pazarında	" 15 "	Halil Edil tarafından Halk
kürsüsünde konuşma
4 — Halkevinde	" 16 "	Günün konuları üzerinde ko-
nuşmalar yapılacak ve Ho-
parlörlerle yayınlanacaktır.
5 — Caz	" 20/30 "	Aile Toplantısı